మధుపర్కాలు

రావూరి వెంకట సత్యనారాయణరావు

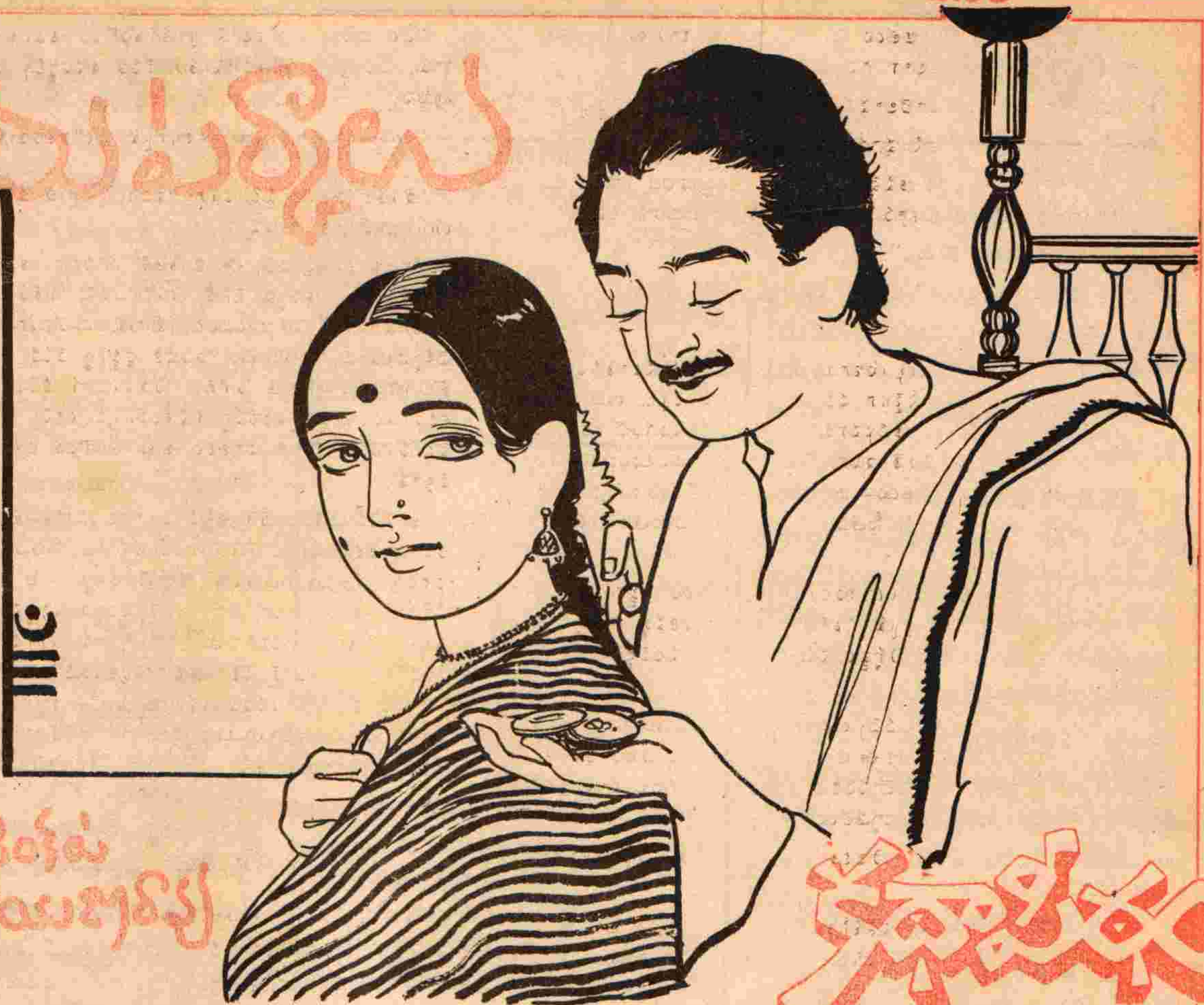

కథాపీఠం

పుట్టన్నది రెండు నిట్టాళ్ళపాక. అవి నెత్తిమీద నీడకోసం నిట్టాళ్ళు. అనలా ఇంటికి నిట్టాళ్ళు ఆ దంపతులే: పుట్టన్నా సీతమ్మా ఒక్కటే ఎత్తు. భౌతికంగానే కాదు... ఆత్మలోకూడా సమానమైన ఎత్తులోనే ఉంటారు. ఒకటిగా ఉన్న ఆత్మను రెండుచేసి, రెండింటికి రెండు శరీరాలు కల్పించి, భూలోకంలో కొన్నాళ్ళు ఆడుకురండని ఆ విధాత పంపాడా: అనిపిస్తుంది వారిని చూస్తే.

పుట్టన్న వృత్తి బట్టలనేత. రోజుకు ఏ నాలుగుగంటలో తప్ప, చేతిలో కండెను పడుగులో నుంచి అటూ యిటూ గిరాటువేస్తూ, వస్త్రం నేస్తూనే ఉంటాడు. సీతమ్మ రాటం దగ్గరనుంచి లేవదు. వడివడిగా చిలవలు తోడటం, కండెలు చుట్టడం, పడుగు వేసినప్పుడు భర్తతో పాటు గంజి పెట్టడం. కుంచె తీయడం ఆమె విధులు. ఏ సమయంలో కూడా వారు 'కాయకష్టం చేస్తున్నాం'' అనే భావాన్ని బయట పెట్టేవారు కాదు. అదో యజ్ఞంగానే చూసుకునేవారు. ఒక్కకండె చుడితే సీతమ్మ కళ్ళు పువ్వులయ్యేవి. ఒక జానెడు నేస్తే పుట్టన్న పెదవులమీద పొట్టపువ్వులు పూచేవి.

వారి పాక కెదురుగా ఒక గానుగచెట్టుంది. దానిక్రింద వారికున్న ఆవు కట్టివేసి ఉండేది. వెలిసిపోయిన కాషాయవర్ణం. ఒక్క వ్రేలెడు వెడందాకా వచ్చి కలుసుకొన్నగిన్నె కొమ్ములు. పరోపకార బుద్ధితో బరువై క్రిందకు దిగిన పొదుగు. ఆ ఎర్ర ఆవుతో తెల్లటి కోడె దూడ. తల్లికి అందనంత దూరంలో, కట్టి వేసివుండే ఆ దూడవంక అప్పుడప్పుడూ చూచి 'అంబా' అంటూ ఉంటుందా గోమాత. తక్కిన సమయంలో మోర పైకెత్తి ఊరువంక చూస్తుంది. ఆ గోమాత కా చిన్నిలేగ ఒక్కటే కాదు. ఆ పల్లెలో చాలామంది పెంపుడు పిల్లలున్నారు. వారందరివద్ద నుంచీ ప్రతి ఉదయం, సాయంత్రం పాలకోసం కొమ్ము చెంబులు వస్తాయి. పుట్టన్న పాలు పితికి వాటిని నింపి తనువట్టి చెంబుతో ఇంట్లోకి వెడతాడు. ఆ వెళ్ళేటప్పుడు చూస్తే అతని ముఖంలో వెన్నెల రేఖలు కనిపిస్తాయి. పసిపాపల కోసం తన గోవుపాలు వినియోగప డ్డాయనే సంతృప్తే ఆ వెలుతురుకు కారణం.

పుట్టన్న వంశస్తులావూరులో చాలా కాలంనుంచి ఉంటున్నారు. తర తరాలుగా వచ్చే బాంధవ ముద్ర చెరిగిపోకుండా కాపాడుకోవడం అతని ముఖ్య ఆశయం. ఏ ఇంట్లో పెళ్ళి జరిగినా అతడు స్వయంగా నేసి మధుపర్కాలు పంపాలి. ఏటా జరిగే పెళ్ళిళ్ళ సమయంలో అతడు రాత్రింబ గళ్ళు మగ్గం వద్దనే ఉంటాడు. సీతమ్మ రాట్నం మీదనుంచి చెయ్యి తీసినట్లే కనిపించదు. మధుపర్కాలకు వారేమీ పైకం తీసుకోరు. వాటితో నూత్న వధూవరులు పీటల మీద కూర్చోవడం, తలంబ్రాలు పోసుకోవడం చూడటం... వారికళ్ళనుంచి ఆనంద బాష్పాలు కురియడం... అదే మామూలు.

పుణ్యం, ధర్మం జీవితానికి పెట్టని కోటలుగా భావిస్తూ జీవిస్తున్న పుట్టన్నకు, ధనం మీద ఆశలేదు. మూడు పూటలా కడుపును గంజితో నింపడం ఒక్కటే అతని ఆశయం. సీతమ్మకూడా అంతకుమించి ఏమీ కోరదు. కాకపోతే గోవుకు మేత ఒకటి కావాలి. కాని, కొమ్ము చెంబులతో పాలకు వచ్చేవారంతా—చిట్టూ, తవుడూ, తెలకపిండి చెక్కలు, కానుకలుగా తెస్తూనే ఉంటారు. ఊరి ఆసామి... కుప్పనూర్పిళ్ళ కాలంలో అడక్కుండానే వరిగడ్డి తెచ్చి అతని దొడ్లో వామిపెట్టి పోతారు. జనపకట్టలు తెచ్చి ఇంటిమీద ఎండేసి పోతారు. పుట్టన్న వద్దని బ్రతిమాలినా వినరు. ''నీ గోవు కామధేనువు పుట్టన్నా'' అని వారు నవ్వుకొని వెళ్ళిపోతారు.

అయినా ఏటేటా అతడు లగ్నాలకు అందించే మధుపర్కాలతో సంపాదన అంతా హరించిపోయింది. అప్పు అడగడమంటే అతని కెంతో అభిమానం. 'అప్పు కంటె ఆత్మహత్య మేలన్నాడు మా అయ్య' అంటాడు సీతమ్మతో. 'అప్పంటేనే మాత్రం ఒప్పుకొంటానా: గూట్లో పిట్టల్లాగా కూర్చునే వాళ్ళను... గెడ్డలు పెట్టి కొట్టడం నే మాత్రం చూడగలనా'' అంటుందామె. ఇలాటి పరిస్థితిలో ఊరిపెద్ద కాపు పాపయ్యగారింట్లో పెళ్లి వచ్చింది. అసలు శ్రావణమాసంలో ఆ గ్రామంలో పెళ్ళిళ్లు చెయ్యరు. పాపయ్యగారి తల్లికి చూపు పోతోందన్న భయంతో పెళ్ళి తలపెట్టారు. ''మనగ్గానైనా మనుమరాలి పెళ్ళి చూడనియ్యవుట్రా నాయనా?'' అన్న తల్లి మాటలకు జాలిపడి ఆయన ఆ నెలలోనే లగ్నం పెట్టించాడు.

''అదైనా అయిదు రోజుల వ్యవధిలో పెట్టారు. సీతమ్మ నూతికిపోయి వస్తుంటే పాపయ్య కనబడి 'అప్పా! అమ్మాయి పెళ్లికి లగ్నం పెట్టాం... వచ్చే శనివారం... బావతో చెప్పు' అన్నాడు.

''అలాగే అన్నయ్యా... మంచిమాట చెవినేశావు. మంచినీళ్ళ బిందె ఇంట్లో దించి వచ్చి వదినతో మాట్లాడుతా'' అంటూ వెళ్ళింది. మాట విన్నప్పుడు సీతమ్మ ముఖంలో చిరునవ్వు తొంగిచూచిందిగాని... నాలుగు అడుగులు వేయగానే ఆ నవ్వు అంతరించి పోయింది. వడివడిగా వెళ్ళి బిందెదించింది.

భర్తతో ఈ వార్త చెప్పింది. అతడూ వినగానే నవ్వాడు. కాని ఆ నవ్వుకూడా గాలిలో వెలిగించిన దీపంలాగా గప్పున ఆరిపోయింది.

''కాయకష్టమైతే చేస్తాం... నూలెలా వస్తుంది!'' అని అతడు విచారపడ్డాడు.

''పోనీ ఒక్కమాటుకీ...'' అని వూరుకొంది సీతమ్మ.

''ఒక్కమాటుకీ? ఆచారం ఆపివేద్దామంటావా!... ఆ ఆచారం నే నాపలేను... కావాలంటే బ్రతుకు ఆపివేస్తాను'' అన్నాడు పుట్టన్న పట్టరాని కోపంతో.

''ఆచారం ఆపమనలేదు...''

''మరేమిటి నువ్వన్నది?''

''పోనీ అప్పు...''

''నాకు చెప్పకామాట... ఒక్క రూపాయి అప్పుచేస్తే... ఇచ్చినవాడికి ఎక్కడ లేని చనువూ వస్తుంది. కాసేపైనా చక్కగా పడుతోంది నిద్ర... అది కూడా పోతుంది. అందాకా దేనికి, అప్పుమాట జ్ఞాపకం వస్తే మగ్గంలో కూర్చుని ఇటుకండె అటూ, అటు కండె ఇటూ విసిరే స్థిమితం ఉంటుందా! అప్పు మాత్రం చెయ్యను'' అన్నాడతడు—ఉత్తరీయం కొంగుతో కళ్లు ఒత్తుకుంటూ. తానా మాట ఎత్తడం తప్పని సీతమ్మ లోలోపల బాధపడుతూ ''అవును. చెయ్యొద్దు'' అంది.

వారిద్దరూ చాలాసేపు మౌనంగా కూర్చున్నారు. అప్పుడు పుట్టన్న మొఖం అరచేతుల్లో దాచుకొని అన్నాడు ''పోనీ ఆవును'' సీతమ్మ ''ఆవునా?'' అన్నది. మళ్లీ ఇద్దరి మధ్యా నిశ్శబ్దం వచ్చి నిలచింది. గుండెల్లో చెప్పరాని దడ పుట్టింది.

''ఏం చేస్తాం? తరతరాలా వచ్చే ఆచారాన్ని పోగొట్టుకోవడం కన్నా గోవును వదులుకోవడం మంచిది కదూ! ఈ లగ్నానికీ వస్త్రాలందిస్తే చాలు. అంతగా అయితే మళ్ళీ పెళ్లిళ్ల కాలం వచ్చేసరికి వూళ్లోనుంచి లేచిపోదాం. పొరుగూరికి ఆచారాలు వెంటరావుగా'' అన్నాడతడు.

''కాని, ఆవును అమ్మితే పాలకు వచ్చే వాళ్ళంతా ఏమైపోతారు?'' అన్నదామె.

''ఏం చేస్తాం? పోనీ ఒక పనిచేద్దాం... అవును వూళ్లోనే అమ్ముదాం. పిల్ల పాల వాళ్లంతా అక్కడికే పోయి తెచ్చుకొంటారు'' అన్నాడు.

''వాళ్లకంత బుద్ధి పుట్టొద్దూ'' అంది సీతమ్మ.

''అంతకంటె మనమాలోచించలేము! ఆవును ఈపూటే బేరం పెడతా... చద్దన్నం తిని బస్తీకి వెళ్లి నూలు తెస్తా'' అన్నాడు పుట్టన్న.

సీతమ్మ ''సరే!'' అంది. పుట్టన్న కళ్లనీళ్లు ఉత్తరీయంతో గట్టిగా తుడుచుకొని, కొప్పులాగావున్న జుట్టుముడిని ఒక్కసారి విప్పి, దులిపి, మళ్లీ ముడివేసుకొని బయలుదేరాడు.

అప్పుడే సందెవెలుగులు దూసుకువస్తున్నాయి. గానుగచెట్టు చిటారు కొమ్మకు అతికించినట్లుగా నెలవంక కనిపిస్తున్నాడు. పుట్టన్న వాకిట్లోకి రాగానే ఆవు ''అంబా'' అని అరిచింది. పట్టరాని దుఃఖం వచ్చింది. వెళ్లి దానిమెడ కౌగలించుకొన్నాడు. ''నామీద కోపం వచ్చిందా? అమ్ముతున్నానని బాధపడుతున్నావా ఏం చెయ్యను, ఆచారం కోసం అమ్ముకోవలసి వచ్చింది. నువ్వెక్కడున్నా ప్రతి రోజూ వచ్చి చూస్తా... నిన్ను దైవం లాగా కొలుస్తున్నా. నువ్వు కాపాడకపోతే ఎవరు కాపాడుతారు నన్ను?'' అని మెడవదలి ఉత్తరీయంతో దాని ఒళ్లంతా తుడిచాడు. దానిని విడవలేక విడవలేక వూళ్లోకి వెళ్లాడు.

మరునాడు ఉదయం పుట్టన్న లేచి గానుగపుల్ల విరిచి ముఖం కడుక్కొంటున్నాడు. తూర్పు దిక్కున సూర్యుడు సగం పైకిరాగా—చల్లటి ఎండ వచ్చి పల్లె మీద పడుతోంది. పక్షులు గూళ్ళల్లోఉండే రెక్కలు విదలించుకొంటూన్నాయి. పుట్టన్న ఇంటికి కొమ్ముల చెంబులు వచ్చినాయి. వారికి ఆవు కనిపించలేదు. ''పుట్టన్నా ఆవేది?'' అన్నదొక ముసలమ్మ. పుట్టన్న వెనక్కి తిరక్కుండానే ''అమ్మేశా తల్లీ అచ్చన్నగారికి.''

''అయ్యో! అమ్మేశావా! ఇక మా పిల్లల గతేమిటి! గుక్కెడు పాలు పోస్తున్నాం—గనక కక్కటిల్లకుండా పరుంటున్నారు'' అన్నదా అవ్వ.

''ఏం చెయ్యను తల్లీ! అలా వచ్చింది కాలం. అమ్మేటప్పుడు అచ్చన్నతో చెప్పాను. పిల్లపాలు మాత్రం పోస్తూ ఉండాలి సుమా'' అని.

వచ్చినవారంతా దీనంగా నిలబడ్డారు.

పిల్ల పాలకోసం వచ్చివారిలో ఆ వూరి పూజారి కూడా ఉన్నారు. ఆయన ముందుకువచ్చి ఇలా అన్నాడు—''నువ్వు ఋషిలాంటివాడవు గనుక, పసి పిల్లల కోసం త్యాగం చేశావు. నువ్వు చేసే దానంవల్ల ఎందరు పిల్లలు కడుపులు నిండి కమ్మటి నిద్ర పోతున్నారు? ఎందరు తల్లుల చూపులు చల్లగా ఉంటున్నాయి?''

''ఏం చెయ్యను బాబు...నే బ్రతకడంకోసం అయితే ఆవుని అమ్మేవాణ్ణి కాను, పరువు బ్రతికించుకోవడం కోసం అమ్మాల్సి వచ్చింది'' అన్నాడు పుట్టన్న.

''అది మా దురదృష్టం''—అన్నాడు పురోహితుడు.

'ఇంతలో సీతమ్మ బైటికివచ్చి ''ఇదిగో! నిన్నే! ఈ కుడితి అచ్చన్నగారింటి దగ్గర ఇచ్చేస్తా...'' అంది.

''ఇచ్చిరా! ఈ పూటతో ఈ కుడితితో మనకూ, ఆవుకూ ఉన్న ఋణం తీరిపోతుంది.'' అన్నాడు వెనక్కి తిరక్కుండానే. సీతమ్మ కన్నీరు చీరకొంగుతో తుడుచుకొంటూ వెళ్ళిపోయింది. పాలకు వచ్చినవారు కూడా ఒక్కొక్కరే వెళ్ళిపోయారు. మరికొంచెం సేపటికి పుట్టన్న వెనక్కి తిరిగి చూశాడు. సిరి తొలిగిపోయిన తర్వాత మిగిలిన నిరుపయోగ జీవిలాగ కనిపిస్తోంది — కట్టుకొయ్య. పుట్టన్న మనస్సు గావురుమన్నది. దాన్ని పీకి దూరంగా గిరాటు వేద్దామనుకొని, గుంజి చూశాడు. అది—రాలేదు. కాళ్లీడ్చుకుంటూ ఇంట్లోకి వెళ్లాడు.

ఆ రోజే బయలుదేరి బస్తీకి వెళ్ళాడు. నూలు తెచ్చాడు. ఆ నాలుగు రోజులు అతడు మగ్గం గోతిలో నుంచి లేవలేదు. సీతమ్మ రాట్నం వదలలేదు. నాలుగు రోజులు గడిచాయి. తెల్లారే లగ్నం... ఆ సందెవేళ ఆముదం దీపాలు—అటూ ఇటూ పెట్టి నేత నేస్తున్నాడు పుట్టన్న. ఇంతలోనే చెరువు గట్టున మేళాలు మ్రోగినాయి. ''పెళ్ళివారు దిగారు'' అంది సీతమ్మ. ''ఇంకొక్క ఘడియలో నేత పూర్తి అవుతుంది'' అన్నాడు పుట్టన్న. మరి కాసేపటికి పల్లకి, దానివెంట బళ్ళూ ఆ వీధినే వచ్చాయి. సీతమ్మ చూడటానికి బైటికి వెళ్ళింది. ఇలాయి బుడ్ల వెలుతుర్లో పెళ్లికొడుకును చూచింది. వెంట ఇరవై బళ్లున్నాయి. అన్నీ వాళ్ల ఇల్లు దాటిపోయేదాకా నిలబడి చూచి

ఈ కథ ఎందుకు?

తెలుగు దేశంలో తరతరాలుగా వస్తున్న వృత్తి జీవనం బట్టలు నేయటం, కాలూ-చెయ్యీ-కన్నూ పోగు కదలిక మీదే నిలిచి సాగవలసిన అతి కష్టమైనపని. పుట్టన్న దంపతులు అహర్నిశలూ మగ్గంమీదే ఉంటారు. ఆ గ్రామంలో ఏ ఇంట్లో పెళ్ళయినా మధుపర్కాలు వారే ఇవ్వాలి. ఒకసారి నూలు కొనడానికి డబ్బులేక, తమ గోమాతనే అమ్ముకుంటారు. గ్రామం ఒక పాలవెల్లి అయితే, పుట్టన్న దంపతులు అందులోని పువ్వులు. మన జాతీయ జీవనం తన ప్రాచీన రూపం ఇప్పటికీ కాపాడుకుంటోందంటే, దానికికారణం పుట్టన్న వంటివారే! తెలుగు నుడికారం. సొంపుపెంపులు చూపే కథ ఇది.

ఇంట్లోకి వచ్చింది సీతమ్మ. ''పెళ్ళికొడుకు కళ్ళూ, ముఖం బాగానే ఉన్నాయి. పాతికేళ్లుంటాయి. అయినా ఫరవాలా! ఈడుగానే ఉంటాడు. పార్వతి మాత్రం ఒడ్డూ పొడుగూ లేదూ'' అంది.

''ఎవరికెలాటి మొగుణ్ణి తేవాలో ఆ దేవుడికి తెలియదేమిటే'' అన్నాడు పుట్టన్న.

ఇంకొక గంటసేపటికి మధుపర్కాలు—తీసుకువెళ్ళడం కోసం మేళాలతో పెళ్లివారు వచ్చారు. సీతమ్మ మధుపర్కాలు మడతపెట్టి ఇంట్లో ఉన్న దేవుడి పటం దగ్గర పెట్టి నమస్కరించి తెచ్చింది. ఒక ముత్తయిదువ ఆమె నుదుట కుంకం పెట్టి పళ్ళు, తాంబూలం ఇచ్చింది. ప్రక్కనున్న మగాయన ''పుట్టన్నా! తెల్లారి జానెడు ప్రొద్దెక్కే లగ్నం... నువ్వు పెందరాళే లేచి రావాలి'' అన్నాడు. పుట్టన్న ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుతూ ''కాలుకడిగి కన్యాదానం చేస్తుంటే, దేవతలు తొంగి చూస్తారట. దరుదు రాకుండా ఉంటాడా!'' అన్నాడు. వచ్చిన మంగళ వాయిద్యాలతో మధుపర్కాలు తీసుకొని వెళ్ళిపోయారు. పుట్టన్న దంపతుల మనస్సులు మల్లెపందిరిగా మారిపోయాయి.

తెల్లవారింది. పాపయ్యగారింట్లో పెళ్లి వైభవంగా జరుగుతోంది. ఒక్క కోమటి ఇల్లు తప్ప తక్కిన ఇళ్లన్నీ తాళాలు పెట్టి ఉన్నాయి. అర ఎకరం పందిరివేసినా జనం పట్టక కిటకిటలాడిపోతున్నారు. ఒక పందిరి గుంజనానుకని సీతమ్మ నిలబడింది, ఆవిడకు కొంచెం పక్కగా పుట్టన్న ఉన్నాడు. నూతన దంపతులు తలంబ్రాలు పోసుకుంటున్నారు. సన్నాయి పాట సాగిపోతోంది సంతోష తరంగాలుగా. పిల్ల తల్లితండ్రులు ఒకరినొకరు ఎరగనంత క్రొత్తగా చూచుకుంటున్నారెందుకో. పుట్టన్న తన ధర్మం నెరవేర్చుకొన్నానన్న ఆనందంలో మునిగిపోయాడు. లగ్నం అయింది. 'అందరూ భోజనాలకు

వదండి' అన్నకేకలు నాలుగు వైపుల నుంచి వినిపించాయి. అంతా వెళ్ళినా పుట్టన్న సీతమ్మా గోడ ప్రక్కగా నిలబడి — ఏదో చెప్పుకొని నవ్వుతున్నారు. పావయ్య చూశాడు వారిని.

"యేం అక్కా నువ్విక్కడే ఉన్నావు - బావయ్య అలిగాడా? కలిగిండేదో పెడతాం. అంత అలిగితే ఎలా బావా" అన్నాడు.

"అలిగినవాళ్ళ కిక్కడ అత్తెనరు వెయ్యలేదని చెపుతున్నా" అని సీతమ్మ నవ్వింది.

"అంత అలగాలని ఉంటే తిని అలుగుతానుగాని, పప్పన్నం వదులుతానా" అన్నాడు పుట్టన్న.

పావయ్య నవ్వి "వదండి లోపలికి" అంటూ బైటి గుమ్మంవైపు వెళ్ళి వాకిట్లో ఇంకెవరన్నా ఉన్నారేమోనని చూచివచ్చాడు.

"ఆ రాత్రే ఆ నూతన దంపతులకు పునస్సంధానం. పళ్ళెం నిండా మల్లెలు పోసుకొని కూర్చొని ఒక పెద్ద ముత్తయిదువ పార్వతి జడవేస్తోంది. ఒక ప్రౌఢ కొనగోటితో తొడిమలు త్రుంచి రెండేసి పువ్వులు జతచేసి అందిస్తోంది. పూలజడ పెరుగుతున్న కొద్ది పార్వతి కళ్ళు పెద్దవవుతున్నాయి. కాని అవి ఎవరూ చూడకుండా దాచుకుంటోంది.

"పార్వతీ! ఈ మల్లె పువ్వులెందుకో - తెలుసా" అంది ఆ ప్రౌఢ.

పార్వతి ఒకసారి సిగ్గుతో ఒళ్ళు విదిలించుకుంది.

"ఆ! ఆఁ అంత తిప్పుకోకే ఒప్పులకుప్ప... నీకంటే గొప్పవాళ్ళే గుప్పిట్లో ముత్యాలై పోయారు." అన్నదా అవ్వ.

"వెళ్ళగానే చెప్పాలి మల్లెల నడిగి నా మనస్సు తెలుసుకొమ్మని" అందా ప్రౌఢ...

"పో అత్తా" అంది పార్వతి.

కార్యదక్షత

సుప్రసిద్ధ స్వాతంత్ర్య సమర యోధుడు సుభాష్ చంద్రబోస్. కార్యశీలి. ఒకసారి 'ఆజాద్ హింద్ ఫౌజ్' కార్యకర్త ఒకరు బోస్‌తో "మనం 'ఆజాద్ హింద్ ఫౌజ్' చరిత్ర రాస్తే బాగుంటుందనుకుంటాను" అన్నాడు. "అది మనపనికాదు మనం 'ఆజాద్ హింద్ ఫౌజ్' నిర్మాణంలో కృషి చేయాలి. చరిత్ర రాసే వాళ్ళు సమయం వచ్చినప్పుడు పిలవకుండానే ముందుకొస్తారు." అన్నారు బోసు.

-రాజా

"ఇక పొమ్మనక ఏం చేస్తావు?... తోడు దొరికిన తర్వాత తన వాళ్ళంతా తొత్తులవుతారు" అందా ప్రౌఢ.

ఇంతలో పావయ్య భార్య రెండు కొత్త దుప్పట్లు తెచ్చి జడవేసే ముసలమ్మకు చూపించి "పిన్నీ రెండింట్లో ఏది వెయ్యను" అంది.

ఆ అవ్వ ఒకచేత్తో పార్వతి జడ పట్టుకొని రెండోచేత్తో దుప్పట్లను తాకిచూచి, "రెండూ ఒక మోస్తరుగానే ఉన్నాయి. ఒకటి వేసి ఒకటి మడతపెట్టి తలాపి దిక్కున పెట్టు" అంది. ప్రౌఢ,పార్వతి తలపైకెత్తి "నీకేది బాగుందే" అంది.

"ఆఁ దాన్నడుగుతావేం! దాని కాయన బాగుంటాడు. తక్కినవన్నీ ఎట్లా ఉంటే ఏం" అంది అవ్వ.

పార్వతి తల్లి దుప్పట్లు తీసుకొని వెళ్ళిపోయింది. జడవేసే అవ్వ "పార్వతీ! ఈ సరసాలికేంగాని తొలిసారి భర్తను కలుసుకోబోతున్నావు. ఒక జీవితం రెండై, రెండు జీవితాలు ఒకటవుతున్నాయి. ఈ వయస్సు, ఈ వలపు గెలిచే దాకా ఉండవు. చివరిదాకా మిగిలేది—త్యాగం. ధర్మం మాత్రమే. ఇవి మననం చేసుకోండిద్దరూ. నీకొక కథ చెప్తుతాను—ఆయన ఏదైనా మాట్లాడమంటే ఇది చెప్పెయ్: అదెక్కడి కథో కాదు. మన పుట్టన్నలేడూ అతడి కథే. ఎప్పటికథో కాదు ఇప్పటి కథే. ఎంత త్యాగం చేశాడో తెలుసా అంటూ, అతడు - ఆవును అమ్మి మధుపర్కాలు కొనుక్కురావడం వృత్తాంతమంతా చెప్పింది. పార్వతి ఎంతో జాగ్రత్తగా విని ఆలోచిస్తోంది. ఆ ఆలోచనలో నుంచి పుట్టన్న కేదైనా సహాయం చెయ్యాలనేకోర్కె కుచ్చులాగా వచ్చింది. ముసలమ్మ జడ బిగించి కుచ్చు బిగించింది. ప్రౌఢ పళ్ళెంలో మిగిలిన గుడ్డి పువ్వుల్ని దోసిట్లో పోసుకొని, ఎగరవేస్తోంది.

శయన మందిరంలో పాన్పుకు ప్రక్కగా నిలబడివుంది పార్వతి. రామ్మూర్తి ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుతూ జేబులోవున్న నవర్సు తీసి ఆమె కొంగు అందుకున్నాడు. ఆమె చెంగున గంతు వెయ్యబోయింది. "బంగారం బంగారం" అన్నాడు. తన్నే అంటున్నాడు అనుకొందావిడ. అతడు కొంగున నవర్సు కట్టాడు. "దీన్ని నీ యిష్టంవచ్చినట్టు ఖర్చు పెట్టుకోవచ్చు తొలినాడు బంగారం యిచ్చిగాని పడుచును స్వీకరించకూడదు" అన్నాడు. ఆమె కాలి బొటన వ్రేలితో నేల గీస్తోంది. ఆమె చెయ్యి పట్టుకున్నాడాయన, అగరువత్తులు సగంపైగా మసి అయిపోయాయి. ఆమె పుట్టన్న ఆవును అమ్మి మధుపర్కాలు నేసి యిచ్చిన వృత్తాంతం చెపుతోంది. రామ్మూర్తి బాలీసు నానుకొని, పార్వతి కుప్పెలు తన గుప్పెట్లో దాచుకొని - కథ వింటున్నాడు. చివరికిలా అన్నాడు. "అంత త్యాగం చేసిన పుట్టన్నకు నమస్కరించాలి - ఆయన ధర్మం నెరవేర్చాడు. మన ధర్మం మనం నెరవేరుద్దాం" అన్నాడు. "ఏమిటా ధర్మం" అంది పార్వతి. "ఆ ఆవుని తిరిగి ఆయనకే ఇచ్చేద్దాం?"

"పుట్టన్న ఒప్పుకుంటాడా?" అంది పార్వతి భర్త కళ్ళల్లోకి చూస్తూ.

"అదంతా నేను ఆలోచిస్తాను. తెల్లవారేసరికి ఆవు పుట్టన్న ఇంటివద్ద ఉండాలి... అన్నట్లు అచ్చన్న ఇల్లెక్కడ?" అన్నాడు.

"రామమందిరం ప్రక్కయిల్లే".

'అయితే, కోడికుయ్యగానే లేచివెడతాను. సొమ్మిచ్చి ఆవును తోలుకు వెళ్ళి పుట్టన ఇంటివద్ద అప్పగించమంటాను..."

"మరి, నవర్సుతో గోవును కొంటే!..."

"అంతకంటేమంచిపనేం ఉంటుంది పార్వతీ! తొలిరాత్రి ఒక త్యాగమూర్తిని గురించి చెప్పావు. యౌవనం జీవితాలకు తెల్లగుర్రం లాటిది. దీనిమీద స్వారీ చేయడంలో ఆనందం లేకపోలేదు. కాని, గమ్యందృష్టిలో పెట్టుకొని ప్రయాణించడంలో గొప్ప భాష్యం ఉంది. మనం అందరికి మల్లే యౌవనాంధులమై ప్రయాణం చెయ్యొద్దు. పరమార్థాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొని ప్రయాణం చేద్దాం. ఆ పరమార్థాన్ని సాధించడంలో అర్థాంగిబిరుదు సార్థకం చేసుకోగలననే విశ్వాసం నాకు కల్పించావు. మన జీవితాలు తరిస్తాయనే ధైర్యం నాలో తొంగిచూచింది" అంటూ అతడు పార్వతి ముంగురులు సవరించాడు.

"మీ అడుగుల్లో అడుగులు వేసి తడబడని జీవితం నడవడం కంటె నా కేం కావాలి" అంది పార్వతి. పట్టరాని ఆనందంతో ఆమె తలను తన వక్షం మీదికి తీసుకున్నాడు రామ్మూర్తి. త్యాగానికి అతుక్కున్న ధర్మం లాగ ఆమె మనస్సాయన ఆత్మకు అతుక్కు పోయింది. ఇంతలో కోడి కూసింది. ఆమె ఉలిక్కి పడింది. అతడు మరింతగా ఆమెకు హృదయానికి హత్తుకొని నవ్వుకొన్నాడు.

మధుపర్కాలు తీసుకొని వెళ్ళి ఇచ్చిందాక ఒక దీక్షతో ఉన్నారు పుట్టన్న దంపతులు. ఆ కార్యం నెరవేరింది. వారి మనసులో బరువు తగ్గింది. తగ్గిన తర్వాత ఆవుమీద బెంగ అధికమైంది. ఎలాగో మనస్సుకు సంతృప్తి తెచ్చుకొని నిద్రపోయారు. కాని నిద్రలో వారికా గోమాత ప్రత్యక్షమైంది. పుట్టన్నకు ఆవు 'అంబా' అని అరుస్తూన్నట్లు వినిపించింది. దిగ్గునలేచి వెళ్ళి ఇంటిమీదవున్న జనపకట్ట తీసుకుని గానుగచుట్టు దగ్గరికి వెళ్ళాడు. బిక్కు బిక్కు మంటు కట్టుకొయ్య కనిపించింది. అతడి మనస్సు చిట్లి, కొన్ని బెల్లు ఊడిపోయినట్లయింది. తిరిగి వచ్చి ఇంట్లో పడుకొన్నాడు.

నిద్ర రావడం లేదు. ఆవు ముట్టెతెచ్చి అతని పొట్టమీద పెట్టి గోకమన్నట్లుగా తోచింది. గభాలున లేచి కూర్చున్నాడు. చూపులు చూరులోకీ, మనస్సు శూన్యంలోకీ చొచ్చుకుపోతోంది. "నువ్వు పోసిన పాలు త్రాగి పసిపిల్లలు గుక్కలు మాని నిద్రపోతున్నారు" అని పూజారి అన్న మాటలు వినిపించాయి.ఆ భావాన్ని తరుముకొంటూ వెనకనుంచి పసిపిల్లల ఏడ్పులు వినిపించినాయి. చెవులు గట్టిగా మూసుకొని "సీతా! సీతా!" అని పిలిచాడు. ఆమె లేచింది. తన అనుభూతి అంతా చెప్పాడు. "అయిపోయినదానికింత దిగులైతే ఎలా? ముందు సంగతి ఆలోచించాలిగాని" అన్నదామె. ముందు సంగతి ఆలోచించాడా దేవుడు. జరిగినదానికి విచారపడటం ఒక్కటే మన పని' అని పుట్టన్న బైటికి వెళ్ళాడు. తూర్పు రేకలారుతున్నాయి. పుట్టన్న కట్టు కొయ్య వైపు చూడలేక తల వంచుకున్నాడు. 'అంబా' అనే పిలుపు వినిపించింది. అదీ తన భ్రమేననుకుంటూ తల ఎత్తాడు. గానుగ చెట్టు క్రింద ఆవు నిలబడి వుంది. పరుగెత్తుకు వెళ్లాడు. దాని మెడ కవుగలించుకొన్నాడు. "సీతా! సీతా" అనిపిలిచాడు. ఆమె వచ్చింది. "ఆవు తెంచుకు వచ్చింది" అన్నాడు. "తెంచుకు రావడమేమిటి కట్టుకొయ్యకు కట్టేసివుంటే" అన్నదామె. ఇద్దరూ విస్తుపోయారు. ఎవరు తెచ్చి కట్టేస్తారు. "తెంచుకొని వీధివెంట పోతుంటే ఎవరైనా తెచ్చి కట్టేసి ఉంటారు. వాళ్లకు మనం అమ్మివేశామని తెలియదుగా మన్ను" అంటూ పుట్టన్న ఉత్తరీయంతో కొమ్ములు తుడుస్తున్నాడు. ఒక కొమ్ము తుడుస్తూంటే "త్యాగం నువ్వు నేర్పిందే" అన్నట్లు రెండోది తుడుస్తూంటే "నీ పవిత్రత మాకెలావస్తుంది" అన్నట్లువుంది. పాలవేళ

అయింది. "తోలుకుపోయి అచ్చన్న ఇంట వదలివద్దాం" అన్నాడు భర్త. "ఒక్క జనపకట్ట తిన్న తర్వాత తోలుకుపోదాం" అన్నది భార్య. "అక్కడికే పట్టుకు పోయివేద్దాం. పిల్ల పాలవాళ్లువచ్చి నిలబడతారేమో!" అంటూ అతడు త్రాడు విప్పాడు. అతడు త్రాడు పుచ్చుకు ముందునడవబోయాడు. గోవు కదలలేదు. "తప్పదు తల్లీ! అతనికి అప్పగించిరావాలి" అన్నాడు పుట్టన్న. ఆ మాట ఆలకించినట్లుగానే అడుగులు వేసింది ఆవు. సీతమ్మ జనపకట్ట చంకను పెట్టుకొని వెంట నడుస్తోంది. కొన్త దూరం వెళ్లేటప్పటికి అచ్చన్న ఎదురొచ్చాడు. పాపయ్య గారి అల్లు డు డబ్బిచ్చాడని తనే తోలుకువచ్చి కట్టేశాననీ చెప్పాడు. భార్యా భర్త లిద్దరూ ఒకరి మొగం వంక ఒకరు చూసుకొన్నారు. "ఆయన డబ్బివ్వడమేమిటి" అన్నాడు పుట్టన్న. "అప్పేమో" అంది సీతమ్మ. "ఆవును కట్టేసివెళ్లి అడుగుదాం పదా" అన్నాడు అచ్చన్నతో. "మీ ఇంటిదగ్గిరే కట్టేసుకో బావా! సొమ్ము నా సంచిలో పడిందిగా" అన్నాడు అచ్చన్న. అవును తోలుకు తెచ్చి గానుగచెట్టు క్రింద కట్టేసి, భార్యా భర్తలిద్దరూ బయలుదేరి పాపయ్యగారి ఇంటికి వెళ్లారు.

వెండి పువ్వులున్న పీటమీద కూర్చుని, వెండి మరచెంబు దగ్గిర పెట్టుకొని ముఖం తోముకుంటున్నాడు పాపయ్యగారి అల్లుడు. మామగారు అరుగు క్రింద నుంచుని, అల్లుడేదైనా పలకరిస్తాడేమో జవాబు చెప్పాలని ఉబలాట పడుతున్నాడు. పాపయ్యగారి భార్య కిటికీ దగ్గరికి వచ్చి అల్లుణ్ణి చూచి, పమిటి వెడల్పుచేసి కప్పుకొని, భర్తవంక చూచి చిరునవ్వు నవ్వింది. వెళ్ళిపొమ్మనే భావంతో నాలిక ములగాకంత బయ పెట్టాడు భర్త. ఇంతలో పుట్టన్న దంపతులు వచ్చారు వాకిట్లోకి. పాపయ్య "ఏమిటి బావా! పొద్దున్నే వచ్చావు! మా చెల్లెల్ని పుట్టింట్లో దించిపోదామనా" అన్నాడు.

"దానికైతే నే రావాలా! కోడళ్లు పుట్టింటికి వెళ్లడానికి - కోయల కూయడానికి ఒకళ్ల పెత్తనం అక్కర్లేదని మా పెద్దమ్మ చెవుతూ ఉండేది" అన్నాడు పుట్టన్న.

పాపయ్యకు నవ్వు వచ్చిందిగాని, అల్లుడున్నాడని జ్ఞాపకంవచ్చి ఆపుకొని వోరకంటితో ఆయనవంకే చూచాడు.

రామ్మూర్తి నీళ్లు పుక్కిలించపోయాడు—నవ్వు ఆపుకోలేక ఉమ్మేశాడు.

"మా పుట్టన్న బావ! మీకు మధుపర్కాలు తెచ్చి యిచ్చిందీయనే! మీకే కాదు, వూళ్లో యెక్కడ పెళ్ళయినా, ఈయనే తెచ్చిస్తాడు. కానీ పుచ్చుకోడు. అంత ధర్మాత్ముడు" అన్నాడు పాపయ్య.

"తెలును" అన్నాడు రామ్మూర్తి.

"నే చేసేదీ ఒక ధర్మమేనా? గుళ్ళు కట్టించానా, గోపురాలు కట్టించానా, సత్రవులు వేశానా, ఒక మాట అడగాలని వచ్చాను అల్లుడుగార్ని" అన్నాడు పుట్టన్న.

"ఏమిటది!" అన్నాడు పాపయ్య ఆశ్చర్యంతో.

"నేను అచ్చన్నకు ఆవును అమ్మాను. అది కొనితెచ్చి మళ్ళీ నా వాకిట్లో కట్టేశారు మీ అల్లుడుగారు."

"ఆ! మీ ఆవునా?..."

"అవును... కట్టేశాను.. మీ ద్వారా నేర్చుకున్న విద్యే అది. మీరు ధర్మం కోసం అమ్మనూ అమ్మారు. నేనూ ధర్మం కోసమే అది కొనితెచ్చి మీ కిచ్చాను. మావంటి యువకులు త్యాగం, ధర్మం నేర్చుకోవడం తప్పంటారా!"

"తప్పనడంలేదు... మీరు అవును నావంటివాడికి దానం చెయ్యడమేమిటా అంటున్నాను. ఏ పిల్లలున్నవాళ్లకో ఇస్తే పుణ్యం వస్తుందిగాని నావంటివాడికి..."

"నాకు తెలుసు తాతా!... ఆ ఆవు నీ దగ్గర ఉంటే రోజూ పదిమంది పసిపిల్లలకు పాలు దొరుకుతున్నాయి. ఇంకెవరికిచ్చినా, వాళ్ళ కడుపులే నిండుతాయి..."

"నిజమేననుకోండి అయినా నేను మీ దగ్గర ఆవును తీసుకోవడం మంచిది కాదు .... నే నోటు వ్రాస్తా మీకు."

"నోటు రాస్తావా తాతా! ఏం నోటు వ్రాసి ఇచ్చావని మాకు మధుపర్కాలు తెచ్చావు. మొదటి నుంచి నువ్వు మధుపర్కాల ద్వారా తీర్చేవి నోటు బాకీలేనా. .... సహాయ సంపదలు, ధర్మాలు లేక ఇలా నోట్లు పుట్టినాయి. లేనివారి లోట్లు వున్నవారు తీర్చడమే ధర్మం' అని భగవంతుడు ఒకేసారి మానవజాతికి దస్తావేజు వ్రాసి యిచ్చాడు."

పార్వతీ కిటికీలో నుంచి ఈ సంభాషణ అంతా వింటూనే వుంది. పుట్టన్న మాట్లాడకుండా నిలబడ్డాడు. పాపయ్య గారికి అల్లుడి మాటలు అమృతపు జల్లులుగా తోచాయి. ఆ మాటల కిటికీల ద్వారా అల్లుని హృదయంలోకి తొంగిచూస్తున్నాడు. తన భాగ్యం మంచిదై ఈ అల్లుడు లభించాడనుకొన్నాడు. "కాదు కాదు - మా పార్వతి చేసుకొన్న పూర్వపుణ్యం" అనుకొన్నాడు.

అల్లుడు పుట్టన్నతో యిలా అన్నాడు.

"తాతా! పోనీ, ఆ ఆవు నీది కాదనుకో, దానికి నువ్వు ధర్మకర్తవనుకో...గ్రామంలో పిల్లలకు ఆ క్షీరం దానం చేస్తూ వుండు."

పుట్టన్నకి పట్టరాని సంతోషం వచ్చింది. "అట్లాంటి పని అయితే చెయ్యడానికేం బాబూ! గంతులేస్తూ చేస్తా. పెద్దవాళ్ళకు చేసిన సహాయంలోనే ఎంతో పుణ్యం వుంటుందంటారు. పసివాళ్లకు చేసిన సేవ భగవంతుడి సేవే నంటారు. అట్లాంటి పని చెపితే, ఎట్లాంటివాడైనా ఒప్పుకొంటాడు. అయితే నేవెళ్లివస్తా. ఈ మాట మా ఆవిడికి చెప్పి మళ్లీ వస్తా ....మీకెట్టా దణ్ణం పెట్టాలో తెలియడంలా ... మీరీ వూరు వచ్చినప్పుడల్లా ...నన్ను ... నా ఆవునీ చూచి వెళ్ళాలి" అని రెండడుగులు వేసి గిరుక్కున వెనక్కు తిరిగి, "మరి మీది చిన్నతనమైనా, చాలా మంచి మనస్సండి. మంచి వూహలు గలవారి పంచనే బ్రతకమంటారు పెద్దలు. మీరీ వూరి నుంచి వెళ్ళేదాకా - ఈ అరుగు దగ్గరే నుంచుంటా. ఇంకేమన్నా మంచిమాటలు చెప్పాలని వుంటే చెప్పండి ... ఉండండి ఆవు మాట మా ఆవిడకి చెప్పివస్తా ... దాన్ని కూడా తీసుకొస్తా మీకు దణ్ణం పెట్టడానికి" అని మళ్లీ తిరిగి వెళ్లబోయాడు.

"తాతా!" అన్నాడు అల్లుడు.

"ఏమిటీ బాబూ! ఏమన్నా మంచిమాట తట్టిందా! చెప్పండి ... త్వరగా చెప్పండి."

"చెవుతా, నిన్ను నీ ఉత్సాహాన్ని చూస్తుంటే మంచి మాటలకు కరువా తాతా! చెవుతున్నా విను. నాకు చాలా ఆస్థి వుంది. మా మామగారు మర్యాద కోసం నాకో రెండకరాల మాన్యం వ్రాసియిచ్చారు. కానుకంటే కాదనలేకపోయాను. దాన్ని నేనెవరికి కానుకగా ఇవ్వాలా అని ఆలోచించా, ఇప్పటికి తేలింది. నువ్వు నూతన దంపతులకు మధుపర్కాలు కప్పి సత్కరిస్తూ వచ్చిన మహా దాతవి. నా రెండెకరాల మాన్యం నీకు వ్రాసిస్తా. దానికి మధుపర్కాల మాన్యం అని పేరు పెడతా. ఆ ఫలసాయంతో నువ్వు మధుపర్కాలు నేసి మామూలుగా నూతన దంపతులకు కానుకలిస్తూ వుండు ఏం తాతా?"

కొండచిలువనోట్లోంచి బ్రతికొచ్చిన కుక్కపిల్ల!

జోహన్స్‌బర్గ్‌లో ఒక రైతు, అతనిభార్య పొలంలో పనిచేస్తుండగా కుక్క మొరగడంచూసి అక్కడికి వెళ్ళారు. కొండచిలువఒకటి ఆ కుక్కపిల్లలు మూడింటిని మింగేసింది. దాని నోట్లోంచి కుక్కపిల్లల అరుపులు మొదలయ్యాయి. రైతు, అతనిభార్య సాహసంచేసి, ఆ కొండచిలువ నోరుని చీల్చి దాని కడుపులోంచి మూడు కుక్కపిల్లల్ని బయటికితీసారు. రెండుపిల్లలు చచ్చినా, ఒక కుక్కపిల్ల బ్రతికింది. అది ఏడురోజుల పిల్ల...!

"ఆ! మాన్యమా! మధుపర్కాల మాన్యమా! మరి, అది పుచ్చుకుంటే నా సేవేం వుంటుందందులో ... వద్దులెండి .... వద్దు...."అని పుట్టన్న కేకలు పెట్టాడు.

"అలా అనకు తాతా! ఫలసాయం ఎంతవచ్చినా అది నూలికి సరిపోతుంది. కాని మధుపర్కాలు తయారుకావాలంటే నీ సేవ ఎంతో కావాలి. అంతేకాదు తాతా ... ఆ వడుగు పేకల్లో నీ పవిత్రాత్మ కూడా ప్రతిబింబిస్తుంది. ఉత్తమమైన నేత పరిశ్రమ నారాధించడమే కాకుండా వాటిని దానం చేసే నీ ఆత్మ ఎంత గొప్పది తాతా? నీ వంటివారిలోనే జాతీయ జీవనం తన ప్రాచీన రూపాన్ని ఇప్పటికీ కాపాడుకొంటోంది...గ్రామ జీవనానికి వెన్నెల స్తంభాల వంటి ఈ పరిశ్రమల్ని పోషించేవారికంటే దేశ భక్తులు, త్యాగ మూర్తులూ వేరెవరున్నారు తాతా! గ్రామం ఒక పాలవెల్లి. దానిలో పువ్వులు మీవంటివారు. తాతా! ఈ పూటే దస్తావేజు వ్రాయిస్తాను..."

పుట్టన్నకు సంతోషంతో గొంతు పూడిపోయి ఎంతో నత్తి వచ్చింది. ఏం చెప్పాలో తోచక గిరగిర తిరుగుతున్నాడు. చివరకు "సరే బాబూ....ఇది కూడా మా ఆవిడతో చెప్పొస్తా. ఏదైనా మంచిమాట విన్నప్పుడు ఒక్కణ్ణే ఆలోచించలేను...వెంటనే దాంతో చెప్పాలి. చెప్పి మళ్లీ వస్తా" అంటూ పరుగెత్తాడు. కరణంగారు కూడా ఆశ్చర్యంతో ఎందుకో పుట్టన్న వెంటనే నడిచారు.

కిటికీలో వున్న పార్వతి ఒక బంతిపూవు భర్తమీద విసిరింది. ఆయన వెనక్కి తిరిగి చూశాడు.

"త్యాగమూర్తులు" అంది.

"నేర్పినవారెవరు?" అని ఆయన వెండి చెంబులో నీళ్లు అరచేతిలో పోసుకుని ఆమెవైపు విదిలించాడు. విచ్చిన కలువరేకులపై మంచు ముత్యాల్లాగా ఆ నీటి బిందువులామె ముఖాన వెలసినాయి. ✹